

(१९९६) १ एस सी आर - ९६५

(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचे मराठीत भाषांतर)

यादवराव प. पठाडे (मयत) तर्फे वारस इत्यादी.

वि.

महाराष्ट्र राज्य

जानेवारी २४, १९९६

[के. रामास्वामी, एस. सगीर अहमद आणि जी. बी. पटनायक, न्या न्या]

भूसंपादन कायदा, १८९४ :

कलम 23 (2), 26, 28- नुकसान भरपाईवरील व्याज - कलम 3(1)अन्वये नुकसान भरपाईच्या घटकाचा एक भाग नाही- दावेदार देणगीच्या रकमेपासून वाढीव नुकसान भरपाईवर निवाड्याच्या तारखेपासून व्याजास पात्र - संबंधित नुकसान भरपाईवरील अपील केल्यास, झाडाच्या कसानभरपाईवर रक्कम भरणा करेपर्यंत च्या कालावधीसाठी पात्र - राज्याला वाढीव नुकसान भरपाईवरील व्याज भरणा करेपर्यंत च्या कालावधीसाठी जमा करण्याचे निर्देश.

पेरियार आणि परिकन्नी रबर्स लिमिटेड वि. केरळ राज्य, ए आय आर (१९९०) एससी २१९२, पर इन्क्युरियम (निकालांची पार्श्वभूमीचा विचार न करता) निर्णय दिला.

प्रेमनाथ कपूर आणि इतर विरुद्ध नॅशनल फर्टिलायझर्स कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड आणि इतर , सी.ए. ११३९८/९५ इ. मध्ये २९ नोव्हेंबर १९९५ रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने निर्णय

दिलेले संदर्भित प्रकरण.

दिवाणी अपिलीय अधिकारक्षेत्र

दिवाणी अपील क्रमांक २८७२ / १९९६

मुंबई उच्च न्यायालयाच्या एफ.ए.क्र. ६८७ / १९७९ सह सी.०.एस. १९८३ चा क्रमांक ५५४.

मधील ८.१०.९१ च्या निर्णय व आदेशावरून

याचिकाकर्त्यासाठी एस.के.सी.पासी आणि व्ही.एस.कुलकर्णी.

एस. एम. जाधव आणि डी. एम. नारगोळकर, प्रतिवादी यांच्या साठी

न्यायालयाने खालील निर्णय दिला :

अनुमती दिली

प्रश्न एवढाच आहे - अपीलकर्ते भूसंपादन अधिनियम (१८९४ चा अधिनियम १) (थोडक्यात 'कायदा'). कलम २३(२) अन्वये देय असलेल्या सोलेटियमवरील (नुकसान भरपाई वरील) व्याजाचे पैसे देण्यास पात्र आहेत का? १५ डिसेंबर १९७९ रोजी संदर्भ न्यायालयाने नुकसानभरपाई वाढवून अतिरिक्त रक्कम दिली. उच्च न्यायालयाने ४.१२.१९९५ च्या निर्णयाद्वारे नुकसान भरपाई वाढऊन ४२,०५६.१५ रुपये केली. याचिकाकर्त्यांनी ६३०८.४२ रु. सोलेटियमवर व्याजाचा दावा केला, जो उच्च न्यायालयाने फेटाळून लावला. सोलेटियमवरील व्याज गणना १.१.१९६७ ते ३१.१२.१९७१ या कालावधीत करण्यात आली. याचिकाकर्त्यांनी पेरियार आणि परिकुमारी रबर लिमिटेड वि. केरळ राज्य ए आय आर (१९९०) एस सी २१९२ यामधील

न्यायालयाच्या निर्णयावरभिस्त ठेवली सोलियमवरील व्याज हे कलम 23 (एल) अंतर्गत घटकाचा एक भाग आहे आणि म्हणूनच, ते व्याजमिळण्यास पात्र आहेत.

त्यामुळे उच्च न्यायालयाने सोलेटियमवरील (ननुकसानभरपाईवरील) व्याज नाकारणे योग्य नव्हते. हा युक्तिवाद समजून घेण्यासाठी कायद्यातील तरतुदींकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.

कलम 28 न्यायालयाला व्याज देण्याचा अधिकार देते . जेव्हा न्यायालय जिल्हाधिकाऱ्यांनी दिलेल्या रकमेपेक्षा जास्त नुकसान भरपाई वाढवते तेव्हा त्यामध्ये निर्दिष्ट केलेल्या दराने व्याज देते. म्हणजे सुधारणा अधिनियम ६८ च्या आधी. १९८४ मध्ये केंद्रीय कायद्यानुसार वार्षिक ६ टक्के दराने किंवा कायद्यातील स्थानिक सुधारणांद्वारे सुधारित विनियोग कायद्यानुसार दराने व्याज देते . त्यानंतर सुधारित अधिनियम २४ सप्टेंबर १९८४ अंमलात आल्यापासून दावेदार ताबा घेतल्याच्या तारखेपासून एक वर्षासाठी 9% वार्षिक दराने आणि त्याची मुदत संपल्यावर जमा करण्याच्या तारखेपर्यंत 15% वार्षिक दराने व्याज मिळण्यास पात्र आहेत.

कलम २३ (१) मध्ये नुकसान भरपाई निश्चित करताना अशी तरतूद करण्यात आली आहे या कायद्यांतर्गत अधिग्रहित केलेल्या जमिनीसाठी देण्यात आलेल्या जमिनीसाठी न्यायालय कलम (१) ते (६) मध्ये नमूद केलेले निकष विचारात घेईल. त्यामुळे कलम २३ (१) अन्वये दावेदाराला देण्यात येणारी नुकसानभरपाई ठरविण्याचा अधिकार न्यायालयाला आहे.

कलम २३ (२) मध्ये अशी तरतूद आहे की, वरील तरतुदीनुसार जमिनीच्या

बाजारमूल्याव्यतिरिक्त न्यायालय प्रत्येक प्रकरणात दुरुस्ती कायद्याच्या आधी १५% आणि दुरुस्ती कायद्यानंतर अशा बाजारमूल्यावर ३०% प्रति वर्ष , अशी रक्कम अधिग्रहणाचे स्वरूप विचारात घेऊन देता देईल. त्यामुळे या कायद्यात कलम २३ (१) अन्वये नुकसान भरपाई आणि अधिग्रहणाचे अनिवार्य स्वरूप लक्षात घेऊन सोलॅटियम सारख्या बाजारमूल्यावरील अतिरिक्त रक्कम यात फरक करण्यात आला. दुसऱ्या शब्दांत, कलम 28 मध्ये कायद्याच्या कलम 23 (1) नुसार नुकसान भरपाईवरील व्याज भरण्याचा स्पष्ट उल्लेख असताना सोलेटियमवरील व्याज देणे अंतर्भूत नाही. त्यामुळे उच्च न्यायालयाने सोलॅटियमवर व्याज न देणे योग्यच होते, प्रेमनाथ कपूर आणि इतर विरुद्ध नॅशनल फर्टिलायझर्स कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड आणि इतर , सी.ए. ११३९८/९५ मधील प्रकरणात या न्यायालयाच्या तीन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने पेरियारच्या खटल्यानंतर (सुप्रा) दि. ९ नोव्हेंबर १९९५ रोजी निर्णय घेतला आणि असे मत व्यक्त केले.

हे खरे आहे की पेरियारच्या प्रकरणात या न्यायालयाने असे म्हटले होते की सोलेटियमवरील व्याज हा कलम 23 (1) अंतर्गत घटकाचा भाग आहे. दुर्दैवाने त्या वेळी या तरतुदींचा विचार करण्यात आला नव्हता किंवा वरील तरतुदींचा भेद ही या न्यायालयाच्या निदर्शनास आणून देण्यात आला नव्हता. त्यामुळे सोलेटियमवरील व्याज हा कायद्याच्या कलम २३ (१) अन्वये नुकसान भरपाईच्या घटकाचा भाग आहे, असे चुकीचे मत मांडण्यात आले. कलम २८ अन्वये दावेदार याना वाढीव नुकसान भरपाईवरील आणि कलम ५४ अन्वये संबंधितांवर अपील नुकसानभरपाई, वाढवल्यास, न्यायालयात जमा होईपर्यंत पर्यंत व्याज प्रदान केल्याच्या

तारखेपासून, कलम २६ अन्वये असणार आहे आणि ते सांगण्याची गरज नाही. न्यायालयात जमा होईपर्यंत वाढीव नुकसान भरपाई रकमेवरील व्याजाची शिल्लक रक्कम राज्याने जमा करणे आवश्यक आहे.

त्यानुसार अपिले निकाली काढली परंतु, प्राप्त परिस्थितीत खर्चाचे आदेश नाहीत

अपील निकाली काढण्यात आले.

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X